



VÁMOSCSALÁD

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Vámoscsalád bemutatása	5
<i>A település története, általános településkép, településkarakter</i>	
3. Örökségünk	7
<i>A településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők</i>	
4. Építészeti útmutató	10
<i>Magasság</i>	
<i>Tetőhajlásszög</i>	
<i>Tetőforma</i>	
<i>Telepítés</i>	
<i>Színek</i>	
<i>Terepalakítás</i>	
<i>Kerítések</i>	
<i>Kertek</i>	
<i>Erkélyek, tornácok</i>	
<i>Ajtók, ablakok</i>	
<i>Homlokzatképzésre</i>	
<i>Részletek</i>	
5. Mai példák	22
6. Utcák, terek	23
7. Hirdetések, reklámtáblák	24
8. Impresszum	25



BEVEZETÉS

1



Vámoscsalád településképi arculati kézikönyve abból a célból készült, hogy a község természeti adottságait, történelmi és kulturális értékeit bemutassa. Továbbá irányt kíván mutatni ahhoz, hogy a ma ismert településképet megőrizve hogyan, milyen módon építkezzenek vagy újítsanak fel Vámoscsaládon.

A dokumentumnak szemléletformáló célja is van. Hangsúlyozni szeretnénk azt a tényt, hogy bármilyen építkezés, hatással van mind az adott utca, mind a település összképére.



Ebből a szempontból ajánlott az építőknek megfontolniuk, hogy milyen külső megjelenéssel ruházzák fel ingatlanjukat. Javasoljuk a közösségi gondolkodásmód elsajátítását.

A kézikönyvet egy folyamatosan bővülő dokumentumnak szánjuk, nem tekintjük lezártnak. Javaslatokkal élünk különböző építési megoldásokra az építőanyagoktól kezdve a színekig, mindezt a helyi építészeti hagyományokra alapozva, a településképet elsődleges szempontnak véve. Kisegítő ábrákkal illetve a községben készült fényképekkel kívánjuk szemléletesebbé tenni ajánlásainkat. Más településekről származó, Vámoscsaládon kerülendő példákat is ismertetünk.

Reméljük, e településképi arculati kézikönyvvel segítségére leszünk az építkezni vagy felújítani készülőeknek!



VÁMOSCSALÁD BEMUTATÁSA

2

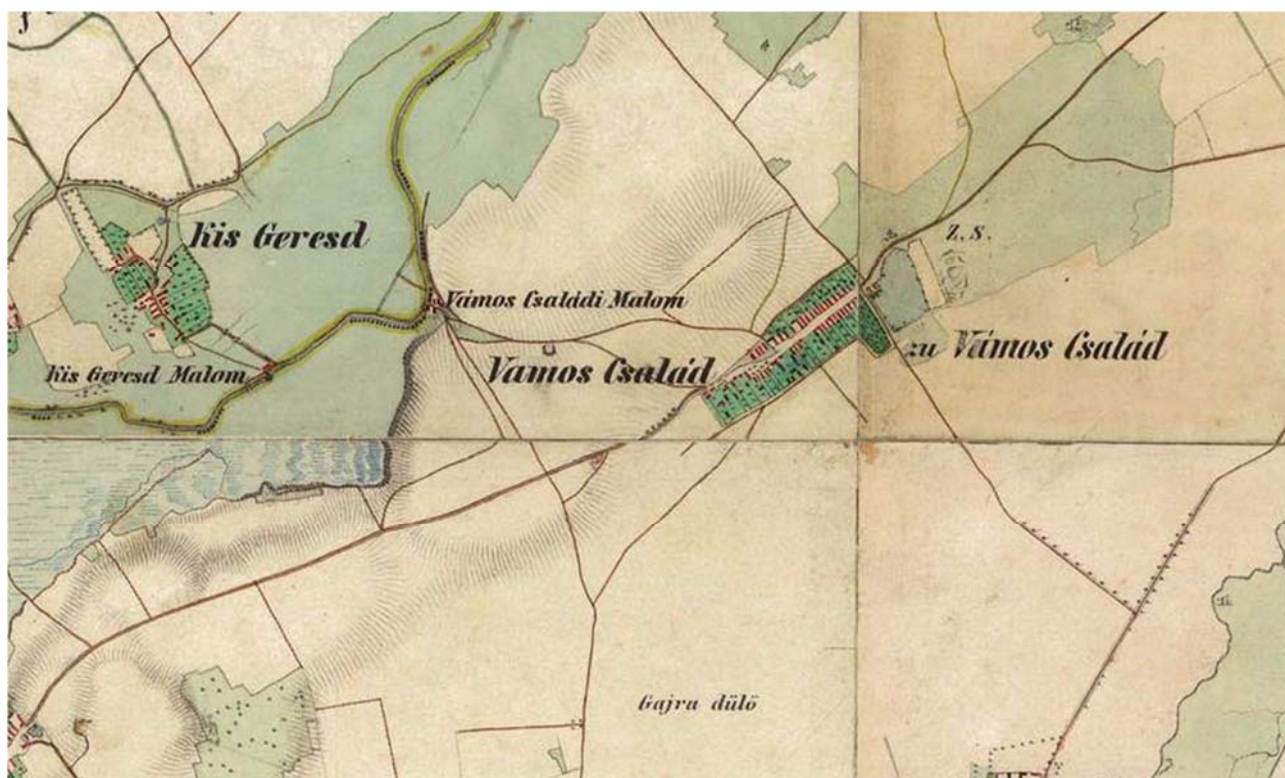
Sárvártól közúton 20 kilométerre található északra e kis Répce-menti község. A szláv *celjad* szó magyarra fordításából lett a település neve Család. Későbbi előtagját a Répce hídjához kapcsolódó vámszedőhelyéről kapta. Elsőként 1221-ben említette egy Kőröselő nevű falu határleírása. Ezévben a Ják nemzetség földeket kapott II. András királytól, melyben érintett volt Család. 1390-ben a Kanizsayak birtokába került és az egész XV. században az is maradt. A hódoltsági időkben már a Nádasdy-uradalom része, később házasság útján a Bezerédjekhez került. A község temetőjében állt a régi, középkori templom.



1. térkép Az Első Katonai Felmérés (1763-1787)

A XVIII. század végén Vályi András, korának ismert statisztikusa és geográfusa így jellemezte Családot *Magyar országnak leírása* című 1796-os művében: „magyar falu Vas Vármegyében, földes Ura Bezerédy Uraság, lakosai katolikusok, fekszik Német Újvárhoz más fél mértföldnyire. Határbéli földgye termékeny, fája szűken, 's egyéb közepszerű tulajdonságaihoz képest, második Osztálybéli.” Rá fél évszázadra Fényes Elek földrajzi író is bemutatta az akkor már mai nevét viselő Vámoscsaládot: „magyar falu, Vas vgyében, a Répcze mellet, ut. p. Sárvár. Lakja 550 kath., 20 evang., 14 zsidó. Kath. paroch. templom. Róna határa igen termékeny; különösen rétjei kövérek. Birja a Bezerédy család.”

A XX. század küszöbén íródott Vas vármegyei monográfiában „Vámos-Család, magyar község, a szombathely-pozsonyi vasútvonal mellett, 77 házzal és 681 r. kath. és ág. ev. lakossal. Vasúti állomás és posta helyben van, távirója Ostfi-Asszonyfa. Plebániája a XIV. századból való. Mostani temploma 1791-ben épült és czipseremmel van körülvéve. Kegyurai a múlt században a Draskovich grófok voltak, jelenleg pedig Bezerédj István. A Draskovich-család előtt a Nádasdyak voltak a földesurai.” 1910-ben 717-en laktak a községben. Az első világháború 31, míg a második világháború 27 hőst ragadott magával. 2015-ben 281 fő volt a lélekszám.



2. térkép A Második Katonai Felmérés (1806-1869)

ÖRÖKSÉGÜNK

3

A Répce mellett kialakult település elhelyezkedése egyaránt köszönhető a kisalföldi folyónak és közlekedésföldrajzi jelentőséggel is bír, hiszen a Mosonmagyaróvárat és Szombathelyt összekötő 86-os főút vonalán fekszik. A három katonai felmérés térképét megvizsgálva megállapítható, hogy Vámoscsalád tipikus egyutcás szerkezete a XIX. század óta alig változott. Házai javarészt a főútvonal mentén helyezkednek el, de meg kell említeni az Ady Endre, Vasút és Petőfi utcákat is a maguk maroknyi portájával. Az utcákra merőlegesen futnak a szalagtelkek. Minden utca, így a kanyargós 86-os főút (ami belterületen Fő utcaként ismeretes) vonalát követik. Egyedül a Fő utca 94. és 96. számú telkek között induló névtelen utca és az Ady Endre utca Fő utcába torkolló teresedése közti szakaszon, továbbá a Vasút utcában figyelhető meg rézsútos telekfekvés, ami a rajtuk elhelyezkedő lakóházakra is vonatkozik. Az épületek a telek-oldalhatárok mentén állnak; a régiek a kerítésvonalban, előkert nélküliek, míg az újabb építésűek jellemzően előkerttel rendelkeznek.



A régi építésű házak fő ismérvei, hogy hosszúak, rövid oldalukon oromzati kéménylyukak találhatók, kontyolt vagy kontyolás nélküli nyeregtetővel rendelkeznek, a hátsó kert irányában gyakran egy vagy több gazdasági épülettel kiegészültek. A 60-70-es évek épületei a szocialista korszak jellemző „vidéki paneljei.” A népi elemeket nélkülöző, a hagyományokkal szakító építészeti stílus képviselőiről van szó, amelyek sematikus, négyzetes alappal, sátoztetővel épültek. Emellett az utcafronton két darab háromosztatú ablak, több helyütt kis elő- és oldalkerttel rendelkeznek – ez utóbbi nem mindenhol van meg. A hagyományos és szocialista típusú házakból egyaránt adódnak felújítottak a településen, melyet a XXI. század követelményeinek megfelelően modernizáltak (nyílászáró-csere, fűtésrendszer-korszerűsítés stb.). A rendszerváltás óta eltelt időben felhúzott új építésű lakóházak is szép számmal fellelhetők Vámoscsaládon.

Szent Márton templom

A római katolikus templom 1792-ben épült késő barokkstilusban, berendezései is korabeliek. Műemléki védelem alatt áll. A szentélyben látható falképet Przudzik József festette 1985-ben.



Természeti értékek

A Répce korábbi medreinek, hordalékkúpjainak maradványai az alföldies jellegű jégkorszaki vályoggal és lösszel fedett kavicstakarós síkságot nem tudják már jelentősen átformálni, habár a Rába és a Répce eltüntette bizonyos mértékben a kiemelkedő felszíni formákat. Az agyagbemosódásos barna erdei talajok jelentős területen átadják helyüket a folyóvölgyekben megjelenő réti talajoknak.

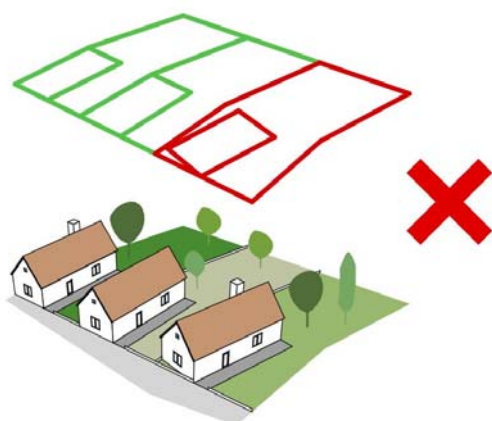
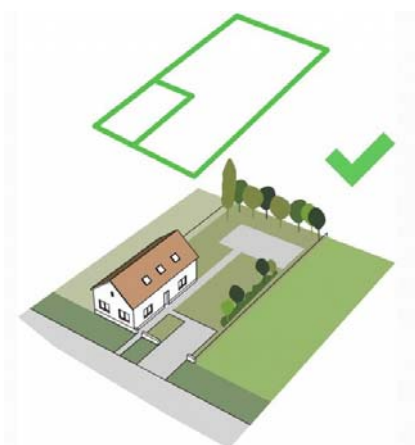


ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK

A kézikönyv létrejötté arra hivatott, hogy irányt mutasson az építészek és építtetők számára az adott települések hagyományait, kultúráját és építészeti arculatát illetően. Hazai örökséginket meg kell őriznünk az utókor számára.

Javaslat, hogy a harmonikus utcakép az elő és oldalkert távolságok egységesítésével és a foghíjak beépítésével érhető el.

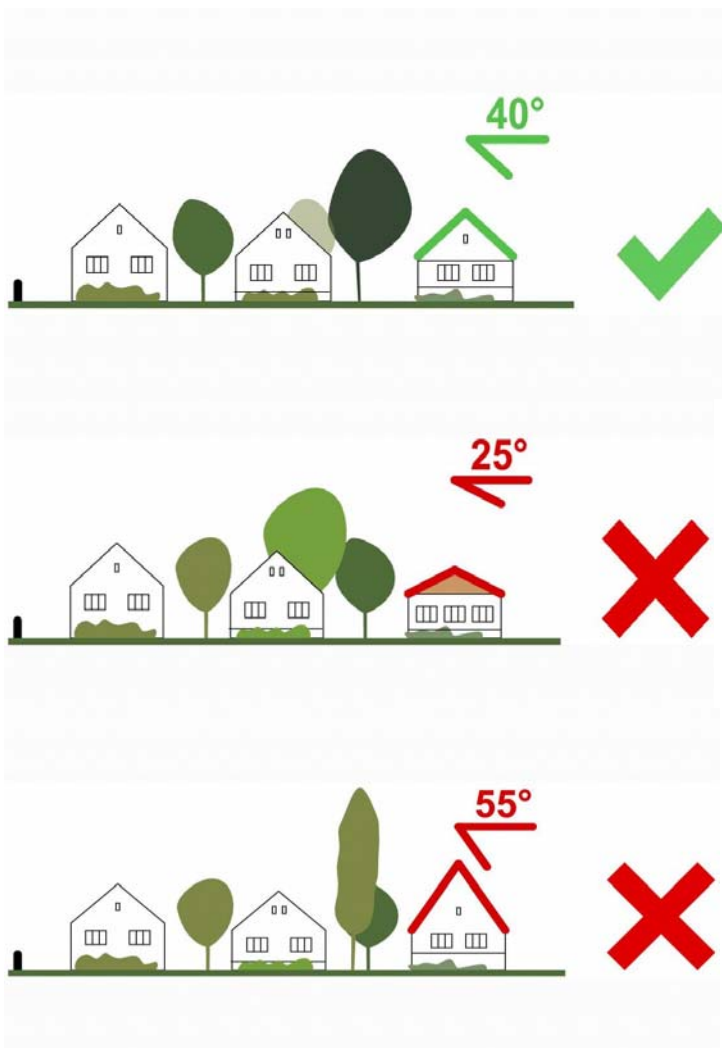
A kerítések vonalának tömegének folytatása, az épületek traktusszélességének és magasságának azonossága az utcák térfalát határozzák meg.



TELEPÍTÉS

A térségben a szalag telkes, fésűs beépítés a jellemző.

A faluban az épületek elhelyezkedése az utcára merőlegesek. Az épületek egymással párhuzamosak. Az utcai homlokzatok helyenként a telekhatárra esik, de jellemző az elő és oldalkert is. Az általános tengelytől és beépítéstől eltérni bármely irányba nem javasolt. Az egyvonalban lévő házak adják a harmonikus utcaképet. Nem javasolt jelszerű lakóházat tervezni.



TETŐHAJLÁSSZÖG

Vámoscsalád község területén a családiházak tetőhajlásszöge szinte kivétel nélkül megegyezik. Az újonnan épülő házak tető idomainak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük és illeszkedniük kell a környezetükhöz. A túl magas, illetve a túl alacsony hajlásszögű tetővel rendelkező épületek nem illeszkednek az utcaképébe.

MAGASSÁG

A családi házak magassága és szint száma közel azonos. A dombvidék miatt nagyobb számban fordulnak elő két szintes családi házak.

A meglévő épületek közé ékelődő új háznak hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetükben lévőké. A túl magas házak nem illeszkednek az utcaképébe.



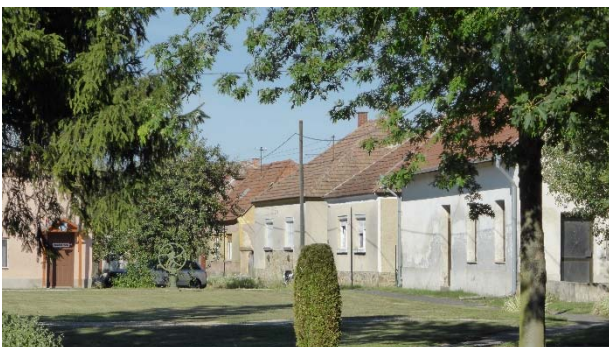
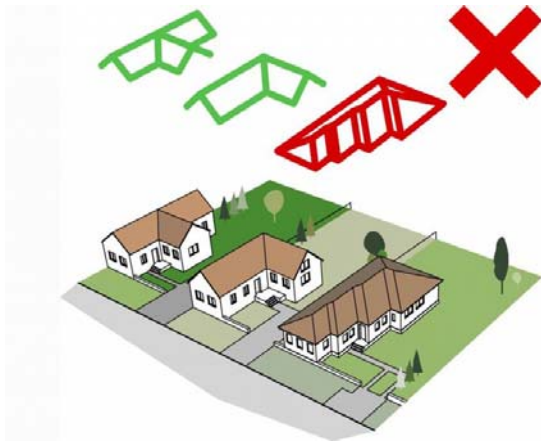
TETŐFORMA

A településen lévő tetőformák egyszerű nyereg- vagy sátoztetők.

Új ház tervezésénél a szomszédos épületek figyelembevételével kell illeszkedni a környezethez.

A nyeregtetős házakból álló utcaképbe nem kerülhet tördelt, összetett tetőformájú épület. Minden esetben a településkép megőrzése az alapvetés. Attól eltérni nem ajánlott.

Az hazai gyökerek nélküli „mediterrán” stílusú házak tervezése kifejezetten nem javasolt.



Példa a településen a falu karakteréhez illeszkedő tetőformára.

SZÍNEK

Az épületek színvilága többnyire fehér, vagy világos színű. Nem javasolt az élénk, kirívó vagy akár sötét színek használata. Követendő a természetközeli illeszkedő földszínek alkalmazása.

A rikító fémlemezfedések és szokatlan burkolatok használata kerülendő.

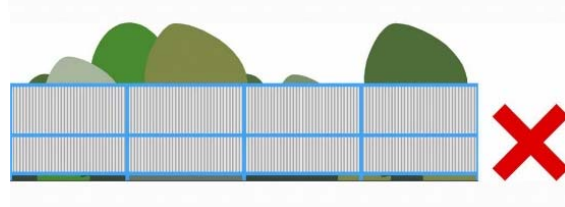
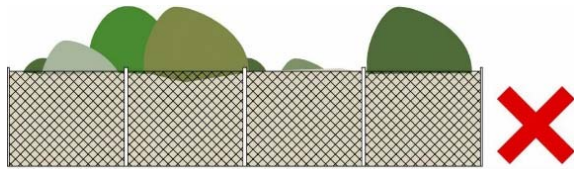


Példa a megfelelő színhasználatra. Javasolt a fehér vagy a világos pasztellszínek használata, sötét színű fa nyílászárókkal, vöröses cserépfedéssel.



Példa a nem javasolt homlokzat színezésre. A képen is látható, hogy nagyon eltérő, nem illeszkedik a környezetébe.





KERÍTÉS

A település nagy részén inkább az áttört fém, kovácsoltvas illetve fa kerítések a jellemzőek. Az új házak kerítéseinek minden esetben illeszkedniük kell a meglévő utcaképbe.

A beépítési módtól függően az oszloppal és lábazati résszel épített kerítés elfogadható lehet. Ezeket a kerítéseket érdemes a ház színével egyező színű vakolt, esetleg nyerstégla felülettel ellátni, felújítani. A kezeletlen felületű beton elemes tömör kerítés kerülendő, vagy színezéssel javasolt. A színhasználatot illetően a kerítések esetében is kerülendők a rikító színek és anyagok.

Javasolt

Példa a kerítés kialakítására. Jól látható hogy a természetes anyagok, mint például a téglák és a fa összeillenek és kiegészítik egymást.

KERÍTÉSEK

Általánosan téglá, kő vagy beton alapra rögzített fa, vagy kovácsoltvas kerítés a jellemző zöld vagy barna színekkel.



Javasolt

Tömör, épített lábazattal nyerstéglából, kőből, vagy a ház színével megegyező színezett betonból.



KERTEK

Növényalkalmazás terén érdemes az itteni talaj- és időjárási viszonyokhoz alkalmazkodó társulásalkotó fajok közül válogatni. Uralkodó faj a kocsányos tölgy (*Quercus robur*), mely szárazságtűrő és rendkívül ellenálló, jó várostűrő. Az alapfajt leginkább parkokba érdemes telepíteni mérete miatt, míg oszlopos fajtája, a 'Fastigiata Koster' kisebb méretű, akár utcafásításra is alkalmas. Megjelenik az állományban az ezüst hár (Tilia tomentosa) mint elegyfaj, melynek 'Szeleste' fajtája ültethető szoliterként parkokba, kedvező tulajdonságai közé tartozik a szárazság- és várostűrés.

A fehér és a rezgő nyár (*Populus alba* és *Populus tremula*) is jellegzetes állományalkotó a homokos alapkőzeteken, mindkét faj kiváló parkfának. Ki kell emelni még a közönséges nyírt (*Betula pendula*), mely igen meghatározó eleme ennek a térségnek. Alapfaján kívül ismertek kisebb méretű fajtái, melyek alkalmasak kiskerti telepítésre is. A 'Youngii' csüngő koronájával díszít, a 'Bíbor' és 'Purpurea' különlegessége sötétbordós, szinte lilás lombszínében rejlik, míg a 'Laciniata' szeldelt leveleivel gyönyörködtet. Igényeik egyeznek az alapfaj igényeivel.



Megjelenik a társulásban a vadkörte (*Pyrus pyraster*) is, illetve az alacsonyabb lombkoronasztben a tatárjuhar (*Acer tataricum*) és a mezei juhar (*Acer campestre*) egyaránt megtalálhatók. Előbbinek javasolható 'Hot Wings' nevű fajtája, mely alkalmas utcafásításra és gyönyörű élénkörös terméseivel díszít, előnye pedig rendkívüli ellenállósága. Mezei juharok közül javasolható az utcasorfának is alkalmas oszlopos 'Lienco' és a kerekded koronájú, fodros levélszélű 'Queen Elizabeth', valamint a vörösen kihajtó 'Red Shine' is. Jó alkalmazkodóképességűek, szárazságtűrők, sőt utóbbiból még sövény is nevelhető. Jól érzi magát a homokos talajon a mezei szil (*Ulmus minor*) és a vénic szil (*Ulmus laevis*) is, melyek parkokba telepíthetők, de a mezei szilnek a kisebb méretű fehér tarka levelű 'Variegata' fajtája is választható. Megemlítendő még a vadcsersznye (*Prunus avium*), illetve mellette a nemes gyümölcsfajok is, hiszen nagy múltra tekint vissza errefelé az alma-, meggy- és cseresznyetermesztés. Legfontosabb cserjék az egy- és kétbibés galagonya (*Crataegus monogyna* és *Crataegus laevigata*), előbbinek az oszlopos habitusú 'Stricta' fajtája népszerű, míg utóbbinak 'Paul's Scarlet' fajtája, mely kis méretének és

ellenállóságának köszönhetően utcafásításra is alkalmas és igen látványos virágzaskor. Somok közül a veresgyűrű som (*Cornus sanguinea*) jellemező a társulásra, ennek választható többek között 'Midwinter Fire' fajtája, melynek különlegessége vesszőszínében rejlik. Ajánlható a fogyaszthatósága miatt értékes fekete bodza (*Sambucus nigra*), melynek ismertek díszítőértéket is képviselő fajtái pl. a 'Black Beauty', valamint megemlítendő a kökény (*Prunus spinosa*), melynek fanyar ízű termése használható fel változatos formában. Ajánlható még a homokos talajt kedvelő borókafélék pl. közönséges boróka (*Juniperus communis*) elterülő vagy éppen oszlopos fajtáinak használata.



Évelők közül legfontosabbak a pázsitfűfélék, jól alkalmazhatók közterületen és kiskertekben is egyaránt a csenkeszek (*Festuca sp.*), egyes sás fajok (*Carex sp.*), vagy a keskenylevelű árvalányhaj (*Stipa tenuissima*) is. Nagyobb méretű díszfüvek közül telepíthető pl. vesszős köles (*Panicum virgatum*), különleges fajtái, a 'Squaw', és a 'Shenandoah' szemet gyönyörködtetőek. Fontos gyepszint alkotók az eredeti társulásban a ligeti fajok, melyek közül kiemelendő a gyöngyvirág (*Convallaria majalis*) és a salamonpecsét (*Polygonatum multiflorum*), melynek 'Variegata' fajtáját is használhatjuk, azonban fontos tudnunk, hogy mindkét faj mérgező. Ültethetünk gólyaorrot (*Geranium sp.*) a kertek, közterületek árnyasabb részeire, például utak szegélyezésére, gyeppótlónak. Az előkertekben és forgalmasabb közterületeken, tereken bátran kialakíthatunk látványos, reprezentatív egynyári és évelő felületeket, melyekbe célszerű szárazságtűrőbb fajokat pl. sudárszálya (*Perovskia atriplicifolia*) választani, kombinálva a pázsitfűfélékkel.



ANYAGHASZNÁLAT

Településképi szempontból a cserép, nád, természetes pala tetőhéjalás javasolt.



Terek burkolataként aszfalt és beton helyett a térburkolat célszerű.



Kerülendő a településképi és környezetvédelmi szempontból is káros hullámpala.



AJTÓK, ABLAKOK, KAPUK

Érdemes a nyílászáró választásra odafigyelni, ugyanis egy települé arculata akkor őrizhető meg, ha épületeink stílusa és hangulata nem tér el nagyban környezetétől. Itt látható pár jó példa, melyek irányadó elvek lehetnek Járdánháza község településképezének megőrzésében.

Nyílászárók felújításakor tanácsos a kétszárnyú, három vagy hat osztatú fa ablakok beépítése.

Kerülendő a műanyag redőnyök alkalmazása. Helyettük inkább a népi építészetre hajazó zsalugáter ajánlatos.



HOMLOKZATKÉPZÉS

A lakóházak bevilágítását a tájolások, a szoba funkciója és az adott kor építészeti stílus irányzatai befolyásolják. Hagyományosan a szobák néztek az utcafrontra. A boronafalas fehérre meszelt homlokzatot a látszó téglafal vagy a vakolat váltotta fel. A nyílászárók minden esetben fából készültek, hiszen akkor ez volt egyedül elérhető építőanyag. A vakolat architektúra csak a módosabb házaknál jelent meg. Minden térségnek meg volt a saját díszítésre jellemző szimbólum rendszere. A díszítő motívumokat általában visszafogottan a nyílászárók körül fordultak elő és az utcafronti homlokzatokon. Tehetősebb családoknál a családra jellemző ábrákat is láthattunk.



Példák a faluban fellelhető népi épületek.



ERKÉLYEK, TORNÁCOK

A hagyományos parasztházak felújításánál a legfontosabb szempont az értékmegőrzés illetve az eredeti karakterek és stílusjegyek újra élesztése. Az ilyen épületek megőrzése fontos Magyarország és az adott térségen belüli népi építészeti stílusjegyek bemutatása végett az utókor számára. Ha az adott településen ilyen fellelhető, akkor érdemes a környezetet, ehhez illeszkedően kialakítani, akár az új házak tekintetében is.



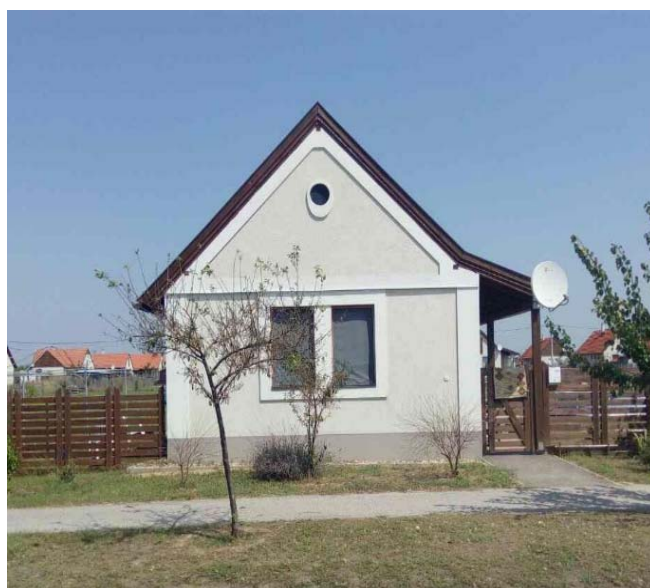
Példa a térségben modern kialakításban, de hagyományos értékeken alapuló épületekre. A képek nem a településen készültek!



MAI PÉLDÁK

5

Amennyiben régi ház bővítését tervezzük, településképi szempontból javasolt az utcai homlokzat megtartása. A népi építészet alkotásai, melyek arányrendszere, a szomszéd épületek egymásra figyelő, egyszerű épületei a mai épületek tervezői számára is példát mutatnak. Nagyobb méretű épületrész, vagy nyílászáró az udvar felé, lehetőség szerint az utca felől semleges homlokzati anyaggal burkolva, legyen kialakítva. Tartsuk meg a tornácos alaprajzot és jelenjen meg hagyományosan a fa, mint építőanyag, vagy akár burkolat.



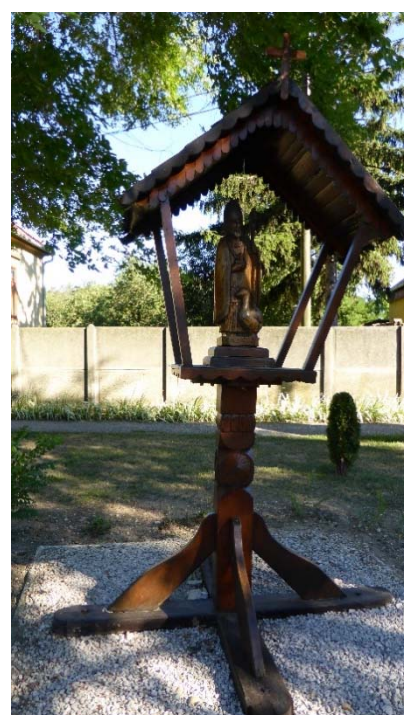
Az itt bemutatott példák más településekről származnak. Azt hivatottak reprezentálni, hogyan valósítható meg a mai kor elvárásainak megfelelően régi hagyományokra épülő családi ház.



UTCÁK, TEREK

6

Vámoscslád a 86-os fő út mentén elhelyezkedő kis egyutcás település. Ezen az úton végig haladva találhatjuk a Római katolikus templomot. A falu közepén álló mai templomot Johann Donner tervei alapján a Bezerédi család építtette. Utcái csendesek és nyugodtak, a környék pedig tele van csodálatos kirándulóhelyekkel.



HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

7



A településen a színes fényreklám helyett a hagyományos cégérek elhelyezése javasolt. Ezek a cégérek vissza nyúlnak a hagyományokhoz, felhívják a figyelmet az ősi mesterségekre és nem bontják meg az épületek homlokzatait.



A színes, nagyméretű molinók, kerülendők. A mai reklámfelületek méretükben és színvilágukban teljesen eltérnek a környezetüktől. Feltűnésükkel elnyomják a helyi települési összképet és hangulatot.





IMPRESSZUM

VÁMOSCSALÁD KÖZSÉGI ÖNKORMÁNYZAT

Vámoscsalád honlapcíme: www.vamoscsalad.hu

Vámoscsalád község e-mail címe: onkormanyzat.vcsalad@repcenet.hu

Vámoscsalád Községi Önkormányzat posta címe: 9665 Vámoscsalád, Fő utca 102.

Telefon: +36 95/346-002

Polgármester: Németh Imre

Főépítész: Farkas István

Főépítész e-mail címe: vamoscsalad@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Farkas István, Németh István, Mórucz László, Horváth Adrienne

SZÖVEG: Németh István, Mórucz László

FOTÓ: Farkas István, Németh István

ÁBRÁK: Lechner Nonprofit Kft.

GRAFIKAI TERVEZÉS: Németh István, Mórucz László

Budapest, 2017. november 30.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizárólag a településen készültek!

Az építészeti útmutató, a mai példák és a reklámhordozókkal kapcsolatos témakörökben szereplő javaslatok között, máshol készült fényképeket is beillesztettünk saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, amelyek a település arculatát, karakterét kedvező irányba módosíthatják.

A kézikönyvben kerülendő példaként szereplő képek nem a településen készültek.